

पश्चिम घाट विकास कार्यक्रम अंतर्गत ३२ वर्षांच्या
मुदतीकरिता भाडेपट्टी तत्वावर काजू
लागवडीसाठी घेतलेल्या रत्नागिरी जिल्ह्यातील
लांजा तालुक्यातील खाजगी मालकीच्या जमिनी
संबंधितांना परत करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
महसूल व वन विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: एफडीएम-२०१३/प्र.क्र.८२/फ-२
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२,
तारीख: ०९ सप्टेंबर, २०१४

वाचा :-

- १) शासन निर्णय क्रमांक: नियोजन विभाग, क्रमांक-बिजिटी-१०८४/प्र.क्र.०५/डब्ल्युयुजीडी,
दि.१३/०२/१९८४.
- २) शासन निर्णय क्रमांक: नियोजन विभाग, क्रमांक-इएसटि /१०९०/प्र.क्र.१२/योजना-१९,
दि.२६/०२/१९९०.
- ३) शासन निर्णय क्रमांक: महसूल व वन विभाग, क्रमांक-एमएससी /१०९६/ प्र.क्र.१६५/ फ-२,
दि.२६/०५/२००४.
- ४) शासन पत्र क्रमांक: महसूल व वन विभाग, क्रमांक-एमएससी /१०९६/ प्र.क्र.१६५/ फ-२,
दि.१२/०७/२००४.
- ५) प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, महाराष्ट्र राज्य, नागपूर यांचे पत्र क्र कक्ष-१२/जमिन/३/२६५
/०७- ०८, दि.१२/०७/२००७.
- ६) अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (संधारण), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर यांचे पत्र क्र कक्ष-१२/
जमिन/३/कोल्हापूर/पश्चिम घाट/७८५/१२-१३, दि. २४/१२/२०१२.

प्रस्तावना :-

पश्चिम घाट विकास कार्यक्रमांतर्गत रत्नागिरी जिल्ह्यातील लांजा तालुक्यात ३२ वर्षांच्या मुदती
करिता रु.२५/- प्रती हेक्टर भाडेपट्टीने खाजगी मालकीच्या जमिनी घेऊन काजू लागवड करण्याचा
निर्णय संदर्भ क्र.१ येथील शासन निर्णयान्वये घेण्यात आला होता. त्याअनुषंगाने सन १९८४ मध्ये
रत्नागिरी जिल्ह्यातील लांजा येथे काजू प्रकल्प विभाग लांजा स्थापन करण्यात आला होता. सदर
प्रकल्पांतर्गत दरवर्षी ६०० हेक्टर जमिनी भाडेपट्ट्याने ताब्यात घेवून त्यावर काजू लागवड करणे निश्चित

केले होते. त्याअनुषंगाने सन १९८४-८५ ते १९८९-९० या कालावधीत फक्त ३४५ हेक्टर क्षेत्र काजू लागवडीसाठी उपलब्ध झाले होते. सदर काजू प्रकल्पांतर्गत प्राप्त ३४५ हेक्टर वर दिलेले काजू रोपवनापासून शासनास सन २०१२ पर्यंत रु.१७.७९ लाख इतकाच महसूल मिळाला. सदर प्रमाणे प्राप्त महसूलाचा विचार करता ३४५ हेक्टर काजू रोपवनापासून भविष्यात करार मुदतीच्या काळापर्यंत झालेला शासनाचा खर्च भरून निघणार नाही हे स्पष्ट होते. तसेच काजू रोपवनात सन २००१ पासून कुठलाही देखभालीचा तसेच काजू उत्पादन वृद्धीबाबत कुठलाही खर्च न करण्यात आल्याने काजू रोपवनाच्या उत्पादनात मोठ्या प्रमाणावर घट झालेली आहे. तसेच त्या काजू रोपवनात नैसर्गिकरित्या वाढलेल्या काटेरी झाडे-झुडपे, जाळ्या काढून काजूची झाडे मोकळी करणे खर्चाच्या दृष्टीने शासनास परवडणारे नाही. यासर्व बाबींचा विचार करून संदर्भ क्र. ५ व ६ येथिल पत्रान्वये प्राप्त प्रस्तावाच्या अनुषंगाने सदर प्रकल्पांतर्गत भाडेपट्ट्यांवर घेण्यात आलेल्या जमिनीपैकी संपादित करण्यात आलेल्या जमिनी वगळून उर्वरित २७९.४० हेक्टर जमिनी संबंधितांना परत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

पश्चिम घाट विकास कार्यक्रमांतर्गत रत्नागिरी जिल्ह्यातील लांजा तालुक्यात ३२ वर्षांच्या मुदती करीता भाडेपट्टी रु.२५/- प्रती हेक्टर तत्वावर खाजगी मालकीच्या जमिनी घेवून त्यावर काजू लागवड करणेसाठी नियोजन विभागाच्या संदर्भ क्रमांक १ येथिल शासन निर्णय क्रमांक बीजीटी/१०८४/सीआर/५/डब्ल्युयुजीडी, दिनांक १३/०२/१९८४ अन्वये काजू लागवड प्रकल्पास शासन मान्यता दिलेली होती. त्या अनुषंगाने सन १९८४ मध्ये रत्नागिरी जिल्ह्यातील लांजा येथे काजू प्रकल्प विभाग, लांजा स्थापन करणेत आला होता. सदर काजू प्रकल्प विभाग लांजा येथे दिनांक १५/०२/१९८४ पासून सुरु करणेत आला होता. सदर प्रकल्पांतर्गत दरवर्षी ६०० हेक्टर जमिनी भाडेपट्ट्याने ताब्यात घेवून त्यावर काजू लागवड करणे निश्चित करणेत आले होते. त्या अनुषंगाने सन १९८४-८५ ते १९८९-९० या कालावधीत फक्त ३४५ हेक्टर क्षेत्र काजू लागवडीसाठी उपलब्ध झाले. त्याचा तपशील खालील प्रमाणे आहे :-

अ क्र	वर्ष	रोपवनाचे नांव	सर्व्हे क्रमांक	क्षेत्र (हेक्टर)	शेरा
१	८४-८५	खोरनिनको	१२१७, १२२८	२०.००	पैकी स.नं. १२१७ मधील १३.७० हे. क्षेत्र संपादित
२	८४-८५	खोरनिनको	६४, ६५	३०.००	--

३	८५-८६	खोरनिनको	१२१९, १२३२, १३२८, १२३८	३०.००	पैकी स.नं. १२१९ मधील १.९० हे. क्षेत्र संपादित
४	८५-८६	प्रभानवल्ली	२४४१ ते २४४६	३०.००	--
५	८६-८७	भांबेड	५२१ ते ५६८, ४७३ ते ५३२/२, ५५६	१७.७९	--
६	८६-८७	शिरवली	७०, ७२ पार्ट	१०.७१	--
७	८६-८७	व्हेल	११३०, ७३१, १७३९, १७४३, १७४५, १७५७, १७६९, १७७५, १३९, १४३, १९०, १९१, १५१	२५.५१	--
८	८६-८७	आरगांव	२७१, २७३	२१.६५	--
९	८६-८७	रिंगणे	२१५, २१६	२४.३४	--
१०	८७-८८	खोरनिनको	१२२२	५०.००	पूर्ण क्षेत्र संपादित
११	८८-८९	सालपे	११७७ ते १२५८	१३.३४	--
१२	८८-८९	कोंडगे	७२५, २३०, ७५१ ते ७५२	२१.६५	--
१३	८८-८९	हर्दखळे	१०१६	२५.०१	--
१४	८९-९०	खोरनिनको	१०६५ ते १०६८ १०७८ ते १०८६	१५.००	--
१५	८९-९०	रिंगणे	५७२ ते ५७६	१०.००	--
एकूण				३४५.००	

२. काजू प्रकल्प विभागास सन १९८४ पासून पुढील प्रत्येक वर्षी ६०० हेक्टर मालकी जमिन काजू प्रकल्पासाठी उपलब्ध न झाल्यामुळे सन १९८९ मध्ये नियोजन विभागाच्या संदर्भ क्रमांक २ येथिल शासन निर्णय क्रमांक इएसटी/१०९०/प्र.क्र.१२/योजना-१९, दिनांक २६/०२/१९९० अन्वये सदर काजू लागवड प्रकल्प बंद करणेत आला. सन १९८४-८५ ते १९८९-९० या कालावधीत काजू प्रकल्पांतर्गत काजू लागवड करणेत आलेली रोपवने क्षेत्र ३४५ हेक्टर हे संरक्षण व देखभालीसाठी लांजा वनक्षेत्राच्या ताब्यात सन १९९० मध्ये देण्यात आलेले होते. सदर ३४५ हेक्टर क्षेत्रावर लागवड केलेल्या काजू रोपवनावर सन १९८४-८५ ते १९९९-२००० पर्यंत रोपवनाचा व भाडेपट्टीचा मिळून रु.६४,२२,८८०/- एवढा शासनाचा खर्च करणेत आलेला आहे. सदर काजू लागवड रोपवनावर सन २००१ पासून शासनामार्फत कोणताही खर्च करणेत आलेला नाही.

३. उपरोक्त प्रकल्पाचे संदर्भात खाजगी लोकांच्या पडीक जमिनी भाडेपट्टीच्या करारावर ताब्यात घेऊन जो पथदर्शी प्रकल्प राबविण्यात आला होता त्यासाठी करण्यात येणाऱ्या समझौता करारातील

अटी व शर्ती संदर्भ क्रमांक ३ येथील शासन निर्णय क्रमांक एमएससी/१०९६/प्र.क्र.१६५/फ-२, दि.२६.०५.२००८ अन्वये विहित केल्या असून त्यातील काही अटी खालील प्रमाणे आहेत :-

- अ) सदर मान्यता ही पुर्वलक्षी प्रभावाने देण्यात येत आहे. तथापि, प्रकल्प बंद करण्यात आलेला असल्यामुळे कोणत्याही नवीन करारासाठी सदर मान्यता अपेक्षित नाही.
- ब) भाडेपट्टीने घेतलेल्या जमिनीवर उपलब्ध झाडांचे प्रगणन व मूल्यांकन करून (फळझाडे वगळून) त्याबाबतची पुढील कार्यवाही पुर्ण झाल्यावरच जमिन परत करण्यात याव्यात.
- क) सदर कराराच्या अनुषंगाने कोणतेही न्यायालयीन प्रकरण उद्भवणार नाही वा शासनावर कोणताही आर्थिक बोजा पडणार नाही याबाबत दक्षता घेण्यात यावी .

४. तदनंतर संदर्भ क्रमांक ४ येथील शासन पत्र, महसूल व वन विभाग क्रमांक एमएससी/१०९६/प्र.क्र.१६५/फ-२, मंत्रालय, मुंबई-३२, दिनांक.१२.०७.२००८ अन्वये, या भाडेपट्टीने घेतलेल्या जमिनी वरील काजू व्यतिरिक्त असलेल्या उपलब्ध झाडांचे प्रगणन व मूल्यांकन करणेबाबत कळविण्यात आलेले होते. या अनुषंगाने प्रायोगिक तत्वावर मौजे सालपे येथील काजू लागवड रोपवनातील एक हेक्टर क्षेत्राचे सन २००६-०७ मध्ये प्रगणन व मूल्यांकन करणेत आले असता, काजू रोपवनातील एक हेक्टर काटेरी झाडे-झुडपे, जाळ्या साफ करून मूल्यांकन व प्रगणन करण्यासाठी आलेला खर्च रुपये ३६४६/- हा सदर क्षेत्रातील काजू व्यतिरिक्त निघालेल्या झाडांपासून तोड व विक्री करून येणारे रुपये ३०७३/- उत्पन्नापेक्षा जास्तीचा आहे. या अनुषंगाने विचार करता प्रती हेक्टरी रुपये ५९३/- इतके नुकसान म्हणजेच एकूण ३४५ हेक्टरसाठी एकूण रुपये २,०८,३४५/- इतके नुकसान शासनास सहन करावे लागेल. त्यामुळे सदर ३४५ हेक्टर काजू रोपवनातील काजू व्यतिरिक्त मूल्यांकन व प्रगणन करून येणारे उत्पन्न शासनास खचित परवडणारे नाही तसेच सदरचे मूल्यांकन व प्रगणनेसाठी बराचसा कालावधी लागू शकतो.

५. परिच्छेद क्र. २, ३ व ४ वरील वस्तुस्थिती पहाता, ता. लांजा, जि. रत्नागिरी येथील काजू लागवड कार्यक्रमांतर्गत शासनास सद्यःस्थितीत कोणताही लाभ होत नसल्यामुळे व भविष्यात न्यायालयीन प्रकरणे न उद्भवण्याच्या दृष्टीने सदरहू कामाकरिता ताब्यात घेण्यात आलेल्या जमिनी परत करण्यासंदर्भात खालील प्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे :-

१) दि. २६.०५.२००८ च्या शासन निर्णयातील अटी व शर्ती मधील क्र. १ वरील अट शिथिल करून काजू लागवड रोपवनांसाठी घेतलेल्या ३४५ हेक्टर क्षेत्रापैकी ६५.६० संपादीत क्षेत्र (परिच्छेद १ मधील तक्त्यातील अ.क्र.१, ३ व १० च्या स्तंभ क्र.६ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे) वगळून २७९.४० हेक्टर खाजगी क्षेत्र संबंधित जमिनमालकांना भाडेपट्टी कराराचा ३२ वर्षांचा कालावधी पूर्ण होण्याची वाट न पहाता परत करण्यात याव्यात.

- २) दि २६.०५.२००८ च्या शासन निर्णयातील अटी व शर्ती मधील क्र. १० वरील अटीनुसार परत करावयाच्या जमिनी लागवड केलेल्या काजू रोपवनासहित देण्यात याव्यात.
- ३) दि २६.०५.२००८ च्या शासन निर्णयातील अटी व शर्ती मधील क्र १२ वरील अटीनुसार काजू फळ झाडाव्यतिरीक्त अन्य जंगली झाडांचे मुल्यांकन व प्रगणन न करता जागेवर उघड पध्दतीने लिलाव करुन जमिनी परत करण्यात याव्यात.
- ४) जमिनी परत करताना करारनाम्यात नमुद केलेल्या मुळ मालकांना वा त्यांच्या खऱ्या वारसदारांना जमिनी परत करण्याची दक्षता घ्यावी .

प्रस्तूतचा शासन निर्णय नियोजन विभागाच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१४०९०९१७४३१३५१९९ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

नं.मा.शिलवंत
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वनबल प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर.
२. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर.
३. अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (अर्थसंकल्प,नियोजन व विकास), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर.
४. अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (संधारण), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर.
५. मुख्य वनसंरक्षक (प्रा), कोल्हापूर.
६. जिल्हाधिकारी, रत्नागिरी.
७. उप विभागीय अधिकारी, राजापूर, जिल्हा रत्नागिरी.
८. विभागीय वन अधिकारी, चिपळूण, जिल्हा रत्नागिरी.
९. महालेखापाल (लेखा परीक्षा) / (लेखा व अनुज्ञेयता), १/२, मुंबई/नागपूर, महाराष्ट्र राज्य

१०. संचालक, लेखा व कोषागार, संचालनालय, मुंबई.
११. जिल्हा कोषागार अधिकारी, रत्नागिरी.
१२. उप कोषागार अधिकारी, तालुका लांजा, जिल्हा रत्नागिरी.
१३. नियोजन विभाग (का- १४८३), मंत्रालय, मुंबई.
१४. निवड नस्ती (फ-२), महसूल व वन विभाग.